

Ўзбекистон adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ • Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqq boshlagan • 2006-yil, 20-yanvar • № 3 (3832)

ВАТАН ШАРАФИ МУҚАДДАС

Ўтган ҳафта мамлакатимизда Ватан ҳимоячилари кунг кенг нишонланди. Ана шу байрам кунлари миллий армиямиз ёш аскарлари ва офицерлари Амир Темури, Мирзо Бобур, Жалолидин Мангуберди, Темури Малик сингари буюк саркарлар шон-шавкати, жасорати ва мардликларига муносиб ҳолда камол топаётгани, улар замонавий илм-фан билан бирга ҳарбий техникани ҳам мукаммал равишда эгаллаб бораётганларидан ифтихор қилдик.

Чингизхон босқинига қарши мардларча курашиб, қарамликдан кўра шарофатли ўлимни афзал кўрган Наҳмиддин Қубро, оиласининг тақдирини душманга топширмай қиличини баланд кўтарганча «Мен албатта қайтгум» дея хайқирган Жалолидин Мангуберди, ўз юртини мўғуллар истибодидан озод этиб, турк қавмини бирлаштирган буюк Темури бобомиз, назмда шер бўлиб, Ҳиндистон заминидан донг таратган Бобур Мирзолар шу тупроқ фарзандларидир.

Д.ЮСУПОВ (ЎЗА) олган сурат.

Агар тарих саҳифаларини varaқласак, жуда кўп ибратли мисолларга кўзимиз тушади. Қадимда Хитой, Ҳинд, Эрон ва Мисрга қул сифатида келтирилган туркий халқларнинг фарзандлари кўп вақт ўтмай, у ердаги сиёсий ҳаётда фаол иштирок эта бошлаганлар, давлат идораларини бошқарганлар. Ҳар доим кураш майдонидан бўлмоқ ва ҳар ерда ўзининг қимлигини кўрсатиш халқимизнинг миллий сажиясига хос хусусиятидир.

Тўйчи ОРИПОВ: УСТОЗЛАР ЁДИ БИЛАН ЯШАДИМ

«Инсон бахтли бўлиши керак. Мабодо бахтсиз экан, бунга унинг ўзи айбдор», — деган эди буюк ёзувчи Лев Толстой. Зеро, инсон ўз тақдирини ўзи яратди. Халқимизнинг сеvimли актёри, Ўзбекистон халқ артисти Тўйчи Орипов, ҳеч муболағасиз, тақдирини ўзгартирадиганлар сирасига кирди. Тақдир тақдоси билан троллейбус ҳайдаб юрган Тўйчи ака Тошкент театр ва расмоллик санъати институтига ўқишга кирди. Ҳаётини санъат билан боғлаб, тақдирини тубдан ўзгартириб юборди.

Давоми бешинчи бетда.

Давоми иккинчи бетда.

«Ўзбекино» Миллий агентлиги муносабати билан ўзбек миллий кино санъатини янада ривожлантириш мақсадида «Истиклол ва миллий кино» мавзусида драма, комедия ва детектив жанрлари бўйича бадиий филмларнинг адабий сценарийлари танловини эълон қилади.

Маданият ва спорт ишлари вазирлиги ташаббуси билан «Янги йил арчаси» байрам дастури илк марта очик майдонларда намойиш этилди

Бу галги «Янги йил арчаси» байрам дастури кичиктоиларинига эмас, балки уларнинг ота-оналарини, тарбиячиларини, қолаверса, халқимизни беҳад хурсанд этди. Чунки байрам дастурлари, ҳукуматимиз тавсиясига мувофиқ, илк марта очик майдонларда — пойтахтдаги Миллий боғнинг Наврўз мажмуасида, Авиасозлар маданият саройида, Абдулла Қодирий, Заҳриддин Муҳаммад Бобур, Мирзо Улуғбек номлари билан аталувчи маданият ва истироҳат боғларида намойиш этилди.

Утган йиллардагидай томошаларга билет сотилмади. Ҳатто академик театрларнинг спектакллари, машҳур ансамблларнинг концертлари ҳам текин намойиш этилди. Авваллари «Янги йил арчаси»га пойтахт театрларидан иккитасига сафар қилинган бўлса, бу гал болажонлар — боғ ёки мажмуада ўтириб, бир йўла ўн битта саҳна асарини кўришга мунссар бўдилар. Кичиктоиларни «Ўзбекнаво», «Ўзбекракс» бирлашмалари, Академик ва халқ бадиий жамоалари дирекцияси, хизмат кўрсатган «Баҳор», шунингдек, «Лагзи», «Тановар» ансамбллари ҳам ўз репертуарлари билан мамнун этишди.

СУРАТЛАРДА: «Ёшлик» талабалар шаҳарчасидан лавқалар. А.РИСКИЕВ (ЎЗА) олган суратлар.

Шеврий хазза БУХОРОДА ҚИШ...

Қор ёғмоқда —
Ошпоқ майин қор,
Шундан гумбаз юзида ула.
Оқ салласин ўрамин минор,
Мир Арабда юксалган супа.

Қучоқ очиб,
Қорни қучмоқда,
Осмоғна энг яқин турган Арк.
Қор бағридан кўкка учмоқда —
Чорминор ҳам бўлиб тўрт мушак.

Қадим шаҳар тароват — кўркин
Оқлик ичра этаркан қўз-қўз —
Боша кийиб шероин буркни.
Тоқлар мамнун жилмаяр бесўз.

Девонбегӣ ҳовузидан сув
Қорни ютар шошиб, ютоқиб,
Эшатидан тушар кекса, қув —
Афанди ҳам қорини қоқиб.

Сўнг қутлайди юртдошларни у,
Ризқ бўлсин деб қордай зёда.
Шўх болалар қуршовида у
Шоҳруд бўйлаб кетар пиёда.

Ғуллом ШОМУРОД

Фотосурат ишқибозлари Ўзбекистон Бадиий академияси аъзоси, моҳир суратқаш Сергей Спиридоновни яхши билдилар.

Дастлабки иш фаолиятини «Ўзбекфилм» киностудиясида бошлаган, кейин илмий-теқшириш институтида ва маънавий қозғалдишлар бўлимида фаолият юзатиб келган Сергей Спиридоновнинг фотосуратчи бўлиб ишламоқда.

Суратчи ўз ишлари билан «Ўзбекистон: севги изҳори», «Сув — оби Маданий ҳаёт» ва «Юдуз юдуз билан сўзлашади», «Тошкент Епархиясининг ҳаёти ва фаолияти» номли республика ва халқаро миқёсдаги фототанловларда иштирок этган. Уч йил (2001, 2002, 2004-йиллар) «Энг буюк, энг азиз» танловининг совриндори бўлди. Ҳарбий ватанпарварлик мавзусидаги туркум асарлари билан бир неча қитоб ва фотолбомлар яратилишида қатнашди.

Куролли Кучлар академиясида иккита шахсий кўргазмаси ўтказилган.

Айни кунларда Тошкент давлат Санъат музейида С.Спиридоновнинг сара асарлари намойиш этилмоқда.

И.ТОҶИБОВА

Ўзбек Миллий академик драма театрида 21 январ куни соат 18.00 да «АНДАШАЛИ КЕЛИНЧАК» спектакли 100-марта намойиш этилади. Сизни кутамиз, азиз мухлислар!

Диққат: танлов! ИСТИҚЛОЛ ВА МИЛЛИЙ КИНО

да миллий руҳ ва миллий колорит, психологик ҳолатлар ҳаққоний ва тўлақонли акс эттирилиши, ижобий ёки салбий қаҳрамонлар ўз қиёфалари билан ажралиб туриши, персонажлар тили жонли-тўқис бўлиши, сюжет, композиция қурилиши, драматизм ва воқеа-ҳодисалар динамикасида мувозанат сақланиши лозим.

Ғолиблар учун қуйидаги пул мукофотлари белгиланди:
Битта биринчи мукофот — 2.000.000 сўм.
Битта иккинчи мукофот — 1.000.000 сўм.
Битта учинчи мукофот — 500.000 сўм.

Сценарийлар танлов ҳайъати томонидан ўқиб-ўрганилади ва Мустақилликнинг 15 йиллиги арафаси — август ойида ғолиблар аниқланади. Ҳар уч мукофотга лойиқ топилган сценарийлар асосида бадиий филмлар суратга олинади.

Танловда ёзувчилар, кинодраматурглар билан биргалликда, бошқа барча ижодкорлар иштирок этишлари мумкин.

Сценарийлар икки нусхада, компьютер ёки машинкадан чиқарилиб қуйидаги манзилга жўнатилиши лозим:

700027, Тошкент,
Ўзбекистон қўчаси, 98.
Телефонлар: 144-67-53, 144-55-10, 45-81-05.

АВВАЛ ЎҚИЙЛИК...

Кўпчилигимиз ўз вақтида талаба бўлганмиз. Бу йилларнинг бетакорор таровати, уйқусиз тунлари, муҳаббатли кечалари, қувонч ташвишлари ҳали-ҳануз ёдимизда. Умумий ётоқхонанинг тўрт кишилик афтоҳдоҳол хоналарида сабр-тоқат билан истиқомат қилишга, шу ерда, ҳар ўттиз-қирк кишига биттадан тўғри келадиган газплитадан наваб билан таом пиширишга, сабоқларга, имтиҳонларга тайёргарлик кўришга, меҳмон кутлишига, тугилган кунларни нишонлашу яна қанчадан қанча хуш-нохуш воқеаларни бошдан кечирिशга тўғри келарди.

Бир қарашда буларнинг ҳаммаси завқли, тароватли эди. Негаки, бу давр ёшлик чоғларининг чинакам олтин даври эканлиги талаба элнининг қон-қонига сингдирилган бўлиб, бу ҳақиқатни шубҳа остига олиб бўлмасди. Ётоқхонадан жой ололмаганлар ижарахона топиш ва унинг ҳақини тўлаш учун айрим сабоқларни қолдириб бўлса-да, эски шаҳарда энди-энди шаклланаётган норасмий «меҳнат биржаси»га чиқишга мажбур эдилар. Ёзги таътил пайтлари камтарин кўч-кўронни кўтариб, маҳаллама-маҳалла, даҳама-даҳа кварталга ахтариб кўчиб юрганмиз, хусусий хонадонларда яшаб, не-не гаройиботларни бошимиздан кечирганимиз, шаҳарда яшаш илмини ўрганганимиз, қутилмаган имтиҳонлардан ўтганимиз хотирамизда бул умрга муҳрланиб қолган.

Талабалар шаҳарчасида ҳаёт зерикарли эди. Чунки маданий-маънавий хизмат, маънавий тарбия деярли йўлга қўйилмаганди. Ошхоналар бу ерда асосан талаба-ёшлар овқатланишини ҳисобга олмади, қўлбола бозорчаларда нарх-наво шаҳар марказига нисбатан анча қimmat бўлгани устига, дам олиш кунлари нон дўконлари, магазинлар ишламасди ҳам. Афсуски, у пайтлари мазмурларни талабаларнинг бу каби «жузъий» муаммолари деярли қизқирмасди.

Бундай ахвол вақти-соати келиб шаҳарчада жиҳдий тартибсизликлар келиб чиқишига сабаб бўлди. Фақат шундан кейингина бу йилларнинг росмана олтин даврга айланиши учун ҳали анча кўп ишлар қилиниши лозимлиги мутасаддиларга аён бўлиб қолди.

Дунёнинг кўпгина мамлакатларида талаба-ёшлар яшайдиган шаҳарчалар мавжуд. Уларни ёшларнинг ўзлари бошқаради, маънавий хизмат кўрсатиши, маданий ҳордиқ чиқариши, спорт ёки бошқа бирор бир фойдали машғулот билан шуғулланиши имкониятларини яратиши, муаммоларни ҳал этиши ҳам шу шаҳарчаларда истиқомат қиладиган фуқароларнинг ўзига топшириб қўйилган. Улар ўқув йилларининг ўзидаёқ тадбиркорликдан, бошқарув илмидан, келгуси ҳаётларига дуч келишлари мумкин бўлган турли хил ҳолатлардан хабардор бўладилар. Ёнг мўҳими, бундай шаҳарчаларда бир неча йўналишдаги кичик саноат корхоналари мавжуд бўлиб, уларда талабалар кунига маъмул соатдан ишлаб, тегишли даромад топадилар. Бу эса ёш толиб илмларга ўз ҳисобларидан қўшимча сабоқ олиши, билимларини мустаҳкамлаш, имтиҳонларни вақтида топшириши имконини беради.

Бундай корхоналар, хизмат кўрсатиш шохобчаларида, хусусан ошхона ва кутубхоналарда фақатгина талабалар ишлашади. Бошқа жойдан ишчи кучи жалб этилмайди. Бугун сиз ўзингиз билан бирга ўқийдиган дўстингизга хизмат қиласиз, эртага эса у ошхонада олдингизга келиб, марҳамат, нима таом буюрадилар, деб сиздан сўрайди. Бугун сиз бензоколонкада танишингизнинг машинасига ёғ қуйиб, таомилга қўра, автомобильнинг олд ойнасини артиб, чўткаларини ишлайтиб қўясиз. Эртага эса у ҳам бошқа бир талабага айна шундай хизмат қилади. Бугун сиз сабоқ соатларидан сўнг университет буфети ичкарида ёнг шимариб идиш-товоқ юваётган бўласиз, бу пайтда бир хонада яшайдиган шерингиз диванга ёнбошлаб, оёғини узатиб, бадавлат шайхларнинг эркатойидай, китоб мутлола қилаётган бўлади. Бу — оилавий, молиявий даражадан қатъий назар, барчага баробар тегишли меҳнат тақсимоти. Негаки, эртага, албатта, ўринлар алмашади. Бундай қилиш қонун йўли билан мустаҳкамлаб қўйилмаган бўлса-да, талабалик ҳаётининг ўзига хос таомили бўлиб кетган.

Бу таомилдан биз ҳам фойдаланишимиз зарур деб ўйлайман. Негаки, кўпгина иллатлар, тўғри йўлдан тийишлар асосан бекорчиликдан, бирор бир машғулот билан банд бўлмасликдан урчибди.

Мен эътибор берган яна бир нарса — шаҳарча-нинг бутун борлиги — иморатлари, дов-дарахтлари, майсазор ўтоқлари, шинам хиббонлари, қиратхоналардаги ноб китоблар, компьютерлар техникаси, нусха кўчирувчи воситалар, буларнинг ҳаммаси шу ерда истиқомат қилувчиларнинг гўёки хусусий мулкдайд бўлиб кетган. Шу боис ҳамки, ҳамма нарса асраб-авайланади, ҳамма нарса эъзозда. Чунки уларнинг кўпи шу ёшларнинг меҳнати, ақл-идроки, илмий салоҳияти билан яратилган. Бирор жойда, бир ҳовуч бўлсин, чиқинди уюмини кўрмайсиз. Ҳеч бир киши, ҳатто тунда ҳам, бирор бир ичимлик идишини ноҳозир жойга ташламайди. Чунки, бу жой — унинг жойи, унинг уйи. У шу ерда яшайди, нафас олади.

Мен ушбу сатрларни бир вақтлар бошқа кўпга касбдошларим қатори истиқомат қилган Талабалар шаҳарчасининг бугунги таомилга янги қиёфасидан завқланиб, хайратланиб ёзаялман. Шаҳарча шаҳарча бўлганидан бери бундай марҳаматга лозим қўрилмаган эди. Бу ерда амалда оширилган, оширилаётган ишларни таърифлаб ўтирмайман, бориб кўриш керак. Ортимиздан келаятган янги авлод тарбиясига мамлакатимизда қандайд аҳоли берилаётганини ҳар бир киши ўз кўзи билан кўриши, ҳис этиши зарур.

Давоми иккинчи бетда.

Эгнома

БОЛАЛИКНИНГ СУВРАТИ

Кимнинг уйда «Ўзбек халқ эртаклари»...

болаларнинг суратлариға божик кимдир фарзандни...

УСТОЗЛАР ЁДИ БИЛАН ЯШАДИМ

Боши биринчи бетда. — Театр санъатиға кириб келишим жуда қизик кечган...

Наби ака ҳам жуда қаттиққўл, талабчан эдилар. Ҳар бир ижроимизни кузатиб...

Тўла ака. Дарҳақиқат, майда, кичик ролларни уйнаш жуда қийин кечади...

жа Хўжаевнинг хизматлари бекиёс. Тошхўжа Хўжаев давқулодда тугма талант соҳиби...

Кейин Наби ака, Шукур ака, Олим акаларни турли спектаклларда кўриб...

одилона хулоса чиқариш актёрға кони фойда. Агар танқиддан хафа бўлсам...

— Утган асрнинг 80-йилларида телевидение орқали намойиш этилган ёзувчи Уктама Усмонов асари асосида суратга олинган «Гирдоб»...

Эшонтураевларнинг даври бошқа эди-да. Узимизнинг ёзувчиларимиз бир-биридан бакуват пиесалар ёзсалар яхши бўларди.

лан дўст-қадрдон бўлиб, дўстлашиб кетдилар. — Театрға келганинғизда сизни таникли актёрлар қандай кутиб олишган?

Масалан, Шуҳрат Нуралиев деган ёш актёр бор. Ана шу йигитни кўриб Тўла аканинг (Тошхўжа Хўжаевни эрқалаб шундай чақирардик) бир саволлари ёдимға тушди.

— Ташаббуслар талабларига биноян «Гирдоб» видеофилми телевидениеда қайта-қайта намойиш этилгандан сўнг хатлар ёғилиб келарди.

— Саҳнани асар руҳига уйғун ҳолда безаш спектаклнинг янада жонли қилишиға ёрдам беради. Бугунги саҳна безакларида сохталиклар учрайди...

Тажрибон таъриф

Ўзбек халқ оғзаки ижоди, айниқса, бахшичилик аъёнларининг илдири олис-олисларға бориб тақалади...

— Обид ақанинғ вафотидан кейин Олим Хўжаев иккимиз Солихбойни репетиция қилдик.

— Театр оламини ўзинға хос мактаб яратиб, элик йилдан ортиқ ранг-баранг образлар қиёфасида саҳнада яшадингиз.

Отаҳон билан суҳбатимиз узоқ давом этди. Суҳбат давомида Тўйчи Ориповни ўзим учун яна бир бор кашф этдим.

САРВАРА суҳбатлашди.

Унутилмас сийқолағ

ГЎРЎҒЛИДАН АЙТАЙМИ?..

лаганлар. Бу ижод намуналари тилдан-тилға қўчиб, сайқаллиниб, авлоддан-авлодға ўтиб, бугунги кунимизгача етиб келди.

Ўзбекистон халқ артисти Ҳожиқон Болтаев 1902 йили Хива хонлигининг қадимий қалъаларидан бири Хонқаға яқин Қаричмоний қиллоғида таваллуф топади.

санъатни ўйланг. Жон Яратганини қий, санъат сизники, шу йўлда хизмат қилсангиз, халқ олдидан юзга чиксангиз.

қўшиқлар ижро қилмаган. Хоразм макомлари, сувораларини қуйлаш ўша пайтларда таъриқланган. Шунинг учун у қўшиқларини тор доирадаги анжуманларда, дўстлар даврасида ижро қилган.

да ижро қилинган. Ҳожиқон Болтаев эса Хоразм макомлари ижроларига санъатда биринчи бўлиб торни олиб қиради.

овоздан ажралади. Табибларнинг узоқ муддат саъй-ҳаракатлари туфайли овози тикланди. Ҳаммасидан ҳам шўро давлати раҳнамонларининг мумтоз қўшиқларға, макомларға нисбатан беҳорар сиёсати, бу меросни гоҳ улуғловчи, гоҳ таққирловчи муносабатлари санъаткор қалбини ўртади.

Ҳозир ҳар икки йилда бахшилар кўрик-танловни ўтказиб келинмоқда. Бу, албатта, халқ оғзаки ижодиға эътибордан далолатдир.

тирикчилик ваҳидан созадиллик йўлини тутадилар. Лекин уларнинг санъатдаги мақсадлари бўлак — Хоразм мумтоз қўшиқларини ўрганши ва қуйлаш эди.

қўшиқлар ижро қилмаган. Хоразм макомлари, сувораларини қуйлаш ўша пайтларда таъриқланган. Шунинг учун у қўшиқларини тор доирадаги анжуманларда, дўстлар даврасида ижро қилган.

қўшиқлар ижро қилмаган. Хоразм макомлари, сувораларини қуйлаш ўша пайтларда таъриқланган. Шунинг учун у қўшиқларини тор доирадаги анжуманларда, дўстлар даврасида ижро қилган.

қўшиқлар ижро қилмаган. Хоразм макомлари, сувораларини қуйлаш ўша пайтларда таъриқланган. Шунинг учун у қўшиқларини тор доирадаги анжуманларда, дўстлар даврасида ижро қилган.

Бўжа тумани Аҳмад ШАЙДО

— Сиз жон ҳақида ўйланг...

